

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مشخصات تحقیق

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل

رشته: علوم اجتماعی (گرایش جامعه‌شناسی)

مقطع: کارشناسی ارشد

عنوان تحقیق

روند تحول طلاق (طلاق عاطفی)

چکیده

• یکی از ابعاد مطالعاتی که نیازمند به بررسی و تحقیقات دقیق است، موضوع زندگی زناشویی و روابط بین زوجین است. از آنجایی که خانواده متشکل از دو نفر زن و مرد است، این دو نفر همواره با هم در تعامل هستند و این تعامل و ارتباط، همراه با برخورد ها و تنش های بسیاری است، از این رو این کانون حیات انسانی، بررسی و تحقیق زیادی را می طلبد. بسیاری از خانواده ها با تعارضات و تنش های زیادی در روابط زناشویی مواجه هستند، و اقدام به جدایی و طلاق می کنند، اما اکثریت قریب به اتفاق آنها به دلایلی از این عمل امتناع می کنند. نتیجتاً، خانواده ای با ویژگی روابط سرد و خالی از احساسات و عواطف زناشویی بین زوجین شکل می گیرد. تبعاتی که این زندگی بر روی والدین و نیز بر روی فرزندان این خانواده ها دارد، بسیار عمیق و مخرب است. به گونه ای که نه تنها زوجین را از داشتن یک زندگی شاد و خوشبخت محروم می کند، بلکه فرزندان آنها را با مسائل روح- روانی و مشکلات متعدد در زمینه رفتارهای اجتماعی مواجه می کند. در این تحقیق به بررسی روند طلاق (به خصوص طلاق عاطفی) پرداخته شده است. روش تحقیق مورد استفاده به توصیفی- تحلیلی است. به منظور بررسی موضوع مورد نظر به مطالعات کتابخانه ای- اسنادی اقدام شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد روند طلاق در طول زمان تغییرات کمی و کیفی بسیاری پیدا کرده است. بدین صورت که از شکل محدود به صورت گسترده و فراگیر، و نیز از نظر بعد عملی به صورت طلاق پنهان و یا اصطلاحاً طلاق خاموش تبدیل شده است.

مقدمه (۱)

- مطالعه خانواده و دغدغه های آن، همواره از مسائل مهم و مورد توجه محققین بوده است. چرا که مسائل و مشکلات موجود در خانواده به طور مستقیم در مسائل و مشکلات اجتماعی جامعه انعکاس پیدا می کند. یکی از مسائلی که در رابطه با مشکلات خانواده مطرح است، موضوع روابط زناشویی و مسائل لاینحل در روابط زوجین است که در صورت تداوم به پدیده شوم طلاق منجر می شود. اما بسیاری از خانواده ها- بخصوص خانواده های ایرانی- به دلایل متعدد، نمی خواهند و یا نمی توانند به این امر مبادرت ورزند و به ناچار با سازگاری ناخواسته ای در کنار یکدیگر و بدون داشتن هرگونه تعلق خاطر و وابستگی عاطفی، زندگی زناشویی خود را ادامه می دهند. این امر، رخداد نوینی است که محصول تحولات جامعه در سال های اخیر است. در گذشته کمتر شاهد این پدیده بوده ایم ولی امروزه به طور عمومی و گسترده در بیش از نیمی از خانواده ها این وضعیت حاکم است. از این نوع روابط بین زوجین در خانواده ها با عنوان « طلاق عاطفی/خاموش » یاد می شود. در توضیح طلاق عاطفی می توان به طیفی از نارضایتی زناشویی اشاره کرد که لزوماً به جدایی منجر نمی شود بلکه نوعی همسازی را جایگزین می نماید. در این تحقیق به دنبال بررسی سیر حرکتی و روند پدیده طلاق در جامعه، به ویژه پدیده طلاق عاطفی/خاموش در جامعه هستیم.

مقدمه (۲)

- برای این بررسی به مطالعه کتابخانه ای و اسنادی اقدام شده است. جامعه آماری تحقیق در بر گیرنده تمامی افراد و زوجینی است که با موضوع طلاق و به خصوص طلاق عاطفی درگیر هستند، می باشد. در تحقیق حاضر، سوال محوری این است که؛ سیر حرکتی و روند طلاق عاطفی- با توجه به دلایل خاص بروز آن- چگونه بوده است؟

بیان مساله (۱)

- پدیده طلاق به عنوان نقطه پایانی زندگی زناشویی، رخداد تلخی در زندگی مشترک است و به دلایل متعدد بروز آن بین برخی از زوجین غیر قابل تردید است. این مهم در طی سال های گذشته روند رو به رشدی داشته است و تعداد خانواده های بیشتری اقدام به طلاق در زندگی مشترک خود کرده اند. رشد شتاب آلود طلاق در جامعه پژوهشگران را بر آن داشته است تا به تحلیل های متعدد در این زمینه اقدام نمایند. در راستای این امر، پدیده نوینی که رخ داده است، موضوع « طلاق خاموش یا طلاق عاطفی » است.
- طلاق عاطفی یک نوع جدایی زن و شوهر است که به صورت قانونی از هم جدا نیستند، ولی زن و شوهر هیچ علاقه و رابطه عاطفی با یکدیگر ندارند. به گونه ای که کلیه امور خود را تقریباً به تنهایی و بدون کمک دیگری انجام می دهند و عملاً احساس عاطفی و تعلق خاطری در بین آنها وجود ندارد.
- با تغییر یافتن ارزش ها و باورهای فرهنگی و اجتماعی، کیفیت روابط بین افراد تغییر می یابد و به دنبال آن انتظارات نیز دگرگون می شود. این امر وضعیت و شرایط زندگی و نیز روابط نوینی را پیش روی افراد، خانواده ها و جامعه قرار می دهد.

بیان مسأله (۲)

• در این تحقیق به دنبال بررسی تاثیرات این پدیده بر روی خانواده ها و سیر تحولات آن هستیم. رشد طلاق در جوامع امروزی می تواند کانون اولیه حیات بشری را با مشکلات عدیده ای مواجه نماید. این خانواده ها در همان اوایل زندگی خود به دلیل بودن در چنین کانونی دچار تعارضات بسیاری در شخصیت، روحیات، رفتار اجتماعی، فرهنگی، باورها و اعتقادات متناقض و متکثر می شوند و این امر سبب عدم ثبات شخصیتی و فکری آنها می شود. یکی دیگر از پیامدهای چنین کانون و روابطی در بین والدین و تاثیرات آن بر فرزندان و جامعه، این است که این خانواده ها با دو نوع گرایش شخصیتی و رفتاری در وجود شان دائما درگیر هستند، یا بسیار اجتماعی و برون گرا می شوند، و یا درون گرا و منزوی. علی رغم چنین پدیده شومی در خانواده و با اینکه پدر و مادر شاهد آثار منفی این نوع زندگی بر خود و فرزندان در خانواده، و افراد دیگر در جامعه هستند، اما از عواقب ناخوشایند این تاثیرات چندان نگران نیستند و به تعامل نامناسب خود با یکدیگر ادامه می دهند. لذا به عنوان یک پژوهشگر اجتماعی در حیطه مطالعات خانواده به دنبال بررسی علل و عوامل تحول روند طلاق (و به ویژه طلاق خاموش در جامعه) هستیم تا با ارائه ی پیشنهاداتی در حد توان از پیشرفت مشکلات در این گونه خانواده ها جلوگیری به عمل آید.

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

- از علل اصلی مشکلات روانی، شخصیتی و رفتاری انسان، علت های خانوادگی است. فردی که در خانواده فاقد آرامش است و تربیت صحیح و رفتار مناسب به همراه آسایش خاطر را درک نکرده است. وقتی وارد جامعه می شود، طبیعتاً رفتار و تعامل همراه با اصطکاک خواهد داشت. بنابراین، شرایط نامناسب زندگی خانوادگی علاوه بر ایجاد فضای نامناسب زندگی فردی و خانوادگی، تاثیرات نامطلوبی در جامعه نیز خواهد داشت. با توجه به اینکه شاهد مشکلات این خانواده ها در جامعه هستیم، به نظر رسید که به عنوان کنشگر اجتماعی و پژوهشگر، بایستی در حد توان، مشکلات آنها را ریشه یابی کرده و به اطلاع کسانی که تاثیر گذار هستند، برسانیم تا از بیشتر شدن مشکلات و ناهنجاری های این افراد جلوگیری شود، به نظر می رسد آمار طلاق خاموش دو برابر طلاق رسمی است و تبعات آن کمتر از طلاق قانونی نیست. بنابراین لازم است که به صورت جدی تر این موضوع ریشه یابی و بررسی شود.

روش شناسی تحقیق

- روش انجام تحقیق، به صورت اسنادی- کتابخانه ای است. به عبارتی، تحقیق به شکل توصیفی- تحلیلی انجام می پذیرد. علل و عوامل موثر در تحولات روند طلاق (به ویژه عاطفی) و مسائل و مشکلات آنها در خانواده ها مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است.
- بر این اساس در این تحقیق به بررسی روند تحول طلاق و نیز طلاق عاطفی می پردازیم.

مفهوم طلاق و طلاق عاطفی

- طلاق یکی از حوادث تنش زایی است که ثبات خانواده ها در هم می شکند. طلاق نقطه پایان حیات خانواده از نظر شرعی و قانونی است و با توجه به تاثیرات منفی بسیاری که بر سازمان خانواده و اجتماع می گذارد، به عنوان آسیب اجتماعی مطرح است.
- آدامز (۱۹۸۳) در این زمینه معتقد است: طلاق رویداد خطرناکی است که برای افراد درگیر اعم از والدین و کودکان بحران زا است. طلاق علاوه بر این که یک پدیده فردی پیچیده ای است، یک پدیده اجتماعی نیز هست. به همین دلیل طلاق می تواند پایه و اساس مشکلات و بحران های مختلف دیگری در زندگی والدین و کودک باشد.
- در این رابطه طلاق عاطفی فرآیند و مبحثی است که طی آن زوجین درگیر، از روابط متداول زندگی زناشویی فاصله گرفته، عواطف و احساسات بین فردی فروکش کرده، و زندگی زناشویی حالت سکون پیدا می کند. هر یک از افراد- زن یا مرد- به طور جداگانه زندگی می کنند و تنها به دلایلی خاص، اقدام به طلاق رسمی و جدایی نمی گیرند.

روند طلاق (طلاق عاطفی) در دوران معاصر

- در دوران معاصر در سطح جهانی، تحولات گسترده ای رخ داده است. این تحولات بر ساختار زندگی فردی و خانوادگی تاثیرات مستقیمی گذاشته است. جامعه ایران نیز از این تاثیرات بی نصیب نمانده است. بنابراین، وضعیت کنونی خانوادگی در جامعه، به تاسی از وضعیت جهانی و تحولات داخلی به وجود آمده است.
- موضوع روابط زناشویی، یکی از مواردی است که دستخوش تغییرات عمیق شده است. نوع نگاه ها به زندگی مشترک، باورها و ارزش های زندگی زناشویی، و دلایل ادامه زندگی، قوت سابق خود را از دست داده است.
- ارزش های مادی و دنیوی، روابط سطحی و بدون شناخت صحیح، عدم توجه به معیارهای پایدار برای زندگی زناشویی، از مهمترین معیارهای نوین در زندگی زناشویی محسوب می شوند.
- برآیند این امر، رواج روابط ناسالم و مادی گرایانه، عدم پای بندی به زندگی زناشویی، کاهش احساسات و عواطف انسانی و زناشویی و نهایتاً جدایی و طلاق هستند.

وضعیت آماری شهرستان آمل

در این قسمت از تحقیق، به ارائه وضعیت آماری ازدواج و طلاق در شهرستان آمل بین سال های ۱۳۸۵ تا پایان شش ماهه اول ۱۳۹۰ اقدام شده است.

ردیف	سال آماری	ازدواج	طلاق
۱	۱۳۸۵	۴۸۲۱	۶۸۸
۲	۱۳۸۶	۵۱۲۷	۵۹۶
۳	۱۳۸۷	۵۵۰۵	۷۳۰
۴	۱۳۸۸	۴۷۸۳	۷۹۷
۵	۱۳۸۹	۴۷۵۵	۸۰۲
۶	شش ماهه اول ۱۳۹۰	۲۳۴۸	۴۰۸

نتیجه گیری تحقیق (الف)

- از برآیند مباحث مورد بررسی در تحقیق حاضر، نتایج متعدد و متنوعی به شرح زیر قابل طرح هستند:
۱. در دوران معاصر شکل و صورت اختلافات خانوادگی، خود را به گونه ای دیگر و متفاوت از دوران گذشته نشان می دهد. این پدیده هم از دنیای مدرن و صنعتی، و هم از تحولات داخلی جامعه نشات گرفته است.
 ۲. جامعه ما، جامعه ای سنتی و خانواده محور است و حفظ این کانون در برقراری انضباط اجتماعی و تحقق اهداف ملی و دینی مان اهمیت ویژه و غیر قابل انکاری دارد.
 ۳. عوامل زیر از عمده دلایل طلاق در دوران معاصر و به خصوص طلاق عاطفی (طلاق خاموش) هستند:

- ✓ عدم آگاهی و شناخت زوجین از همدیگر،
- ✓ منع باورهای اجتماعی از آشنایی افراد با هم در امر ازدواج،
- ✓ عدم توجه به هم کف بودن افراد و خانواده ها،
- ✓ تعصبات کورکورانه و عدم توجه به صحیح به نیازهای خود و دیگران،
- ✓ عدم تناسب و هماهنگی از نظر فرهنگی، سطح تحصیلات، پایگاه و جایگاه اجتماعی - اقتصادی.

نتیجه گیری تحقیق (ب)

فرزندان به عنوان ثمره زندگی زناشویی، اولین گروهی هستند که بعد از زوجین، از تنش ها و درگیری های خانوادگی متاثر می گردند. این گروه به خاطر ارتباطات و تعاملاتی که با والدین خود دارند، از تنش ها و تعارضات آنها بیشترین آسیب را می بینند.

در چنین جامعه ای، روابط بین زوجین، رابطه ای با سطح رضایت مندی نسبی و متوسط است. زوجین زندگی زناشویی خود را مناسب با خواسته ها خود تنظیم نمی کنند، به حداقل های ممکن قانع شده اند و از دستیابی به رضایت مندی که در یک خانواده و در بین یک زوج می تواند وجود داشته باشد، ناامید شده اند. از سوی دیگر، توجه به آمار و درصد آماري موجود، وضعیت ناامید کننده و نگران کننده ای را نشان می دهد. در جامعه ای که شاهد رشد پدیده طلاق و در مقابل کاهش ازدواج هستیم، می توان مشکلات متعدد در خانواده ها و مسائل روحی- روانی والدین و به دنبال آن فرزندان آنها را پیش بینی کرد.

وضعیت روابط زناشویی و سطح رضایت از زندگی مشترک در جامعه، وضعیت چندان رضایت بخشی نیست. به گونه ای که نارضایتی بر رضایت مندی ها، چیرگی قوی و فراوانی دارد.

به طور کلی می توان گفت؛ اثرات طلاق عاطفی در مردان به صورت رابطه خارج از منزل، در زنان به صورت وابسته شدن به فرزندان و سوختن و ساختن و در فرزندان به صورت اضطراب و استرس و جویدن ناخن در کودکی و انزوا و پرخاشگری در نوجوانی بروز پیدا می کند که هر کدام جای بحث و مطالعه دارد.

پیشنهادات تحقیقی (۱)

- باید خانواده در جامعه امروزی و در بین جوانان به عنوان کانون مهم و ضروری برای زندگی تبیین شود و لازمه‌ی آن دادن آموزش‌های لازم به جوانان در زمینه‌ی زندگی مشترک است.
- کمک به ارتقای آگاهی و شناخت جامعه نسبت به خود و عملکردهای افراد در خانواده‌ها. این مهم می‌تواند در کاهش سطح انتظارات و خواسته‌های زوجین و متعادل نمودن آن تأثیر بسزایی داشته باشد.

پیشنهادات تحقیق (۲)

- دادن آگاهی های لازم در جهت شناخت مناسب پسر و دختر از هم پیش از ازدواج و در اختیار قرار دادن فرصت لازم برای شناخت همدیگر .
- تشکیل کلاس ها و نشست های متعدد و علمی برای توجیه والدین در رابطه با زندگی مشترک ، نوع انتظارات و توقعات از همدیگر و...
- برنامه ریزی مسئولین امر در جهت ارتقای کیفیت زندگی زوجین و دادن آگاهی لازم در هنگام بروز چنین مشکلاتی . در چنین مواقع بهترین کار کمک کردن به آنها برای مواجهه صحیح و منطقی با مسئله مورد نظر و تلاش برای بهبود اوضاع زندگی و کاهش سطح تنش هاست .

منابع و مأخذ (۱)

- اقدامی؛ زهراء؛ مسعود حسین چاری؛ (۱۳۸۷)؛ تاثیر دشواری کار زنان شاغل و هم کاری همسران در امور منزل بر رضایت از روابط زناشویی و اختلال های رفتاری فرزندان؛ مجله مطالعات زنان؛ سال ۶؛ شماره ۱؛ ۱۳۸۷، صص ۶۹-۵۳.
- بخارایی؛ احمد؛ (۱۳۸۶)؛ جامعه شناسی زندگی های خاموش؛ در ایران (طلاق عاطفی)؛ تهران؛ انتشارات پژوهاک جامعه؛ ۱۳۸۶، ص ۱۸۵.
- تقوایی؛ پگاه؛ (۱۳۸۵)؛ مقایسه تعارضات زناشویی در ازدواج های فامیلی و غیر فامیلی زنان دبیر شهر تهران؛ پایان نامه کارشناسی ارشد؛ استاد راهنما: دکتر فریده علوی؛ دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی؛ دانشگاه الزهراء، ۱۳۸۵.
- چلبی؛ مسعود؛ (۱۳۷۵)؛ جامعه شناسی نظم، تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی؛ تهران؛ انتشاران نی؛ ۱۳۷۵، ص ۱۸.
- حافظ شعر باف؛ راضیه؛ سیمین حسینیان؛ (۱۳۷۹)؛ مقایسه ویژگی های شخصیتی زنان متاهل شاغل و خانه دار شهرستان مشهد و ارتباط این ویژگی ها با رضایت مندی زناشویی؛ مجله تازه ها و پژوهش های مشاوره؛ سال ۲؛ شماره ۵ و ۶؛ ۱۳۷۹، صص ۸۹-۷۳.
- حدادی برزکی، میثم، (۱۳۸۹)، بررسی جامعه شناختی طلاق عاطفی (مطالعه ای با رویکرد برساخت گرایی اجتماعی در زنان شهر تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: قریشی، فردین، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، گرایش: پژوهشگری، ۱۳۸۹، ص ۴.

منابع و مأخذ (۲)

- خمسه؛ اکرم؛ سیمسن حسینیان؛ (۱۳۸۷)؛ بررسی تفاوت های جنسیتی بین ابعاد مختلف صمیمیت در دانشجویان متاهل؛ مطالعات زنان؛ سال ۶؛ شماره ۱؛ ۱۳۸۷، صص ۵۲-۳۵.
- روشنی، شهره، (۱۳۸۹)، طلاق عاطفی: زمینه ها و پیامدها، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: باستانی، محمود و سوسن گلزاری، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، گرایش زن در خانواده، دانشگاه الزهراء(ع)، ۱۳۸۹، ص ۵.
- سامانی؛ سیامک؛ (۱۳۸۶)؛ بررسی عمده ترین عوامل ایجاد کننده درگیری های زناشویی در گروهی از دانشجویان متاهل دانشگاه شیراز؛ خانواده پژوهی؛ شماره ۱۱؛ ۱۳۸۶، صص ۶۶۸-۶۵۷.
- سید فاطمی؛ نعیمه؛ (۱۳۷۱)؛ بررسی مقایسه ای مشکلات روانی، اجتماعی فرزندان خانواده-های مطلقه و غیر مطلقه در دبستان های جنوب تهران در سال ۱۳۷۰؛ پایان نامه کارشناسی ارشد؛ استاد راهنما: محمد حسین فرجاد؛ دانشکده پزشکی؛ گروه آموزش پرستاری؛ دانشگاه تربیت مدرس؛ ۱۳۷۱؛ ص ۴۴.
- شاه سیاه؛ مرضیه؛ فاطمه بهرامی؛ سیامک محبی؛ (۱۳۸۸)؛ بررسی رضایت جنسی و تعهد زناشویی زوجین شهرستان شهرضا ۱۳۸۷؛ مجله اصول بهداشت روانی؛ شماره ۴۳، ۱۳۸۸.

منابع و مأخذ (۳)

- فرهنگی؛ علی اکبر؛ (۱۳۷۹)؛ ارتباطات انسانی؛ جلد اول؛ تهران؛ خدمات فرهنگی رسا؛ ۱۳۷۹، ص ۱۶۸.
- قائمی، علی، (۱۳۶۶)، اثر طلاق بر رشد اجتماعی و عاطفی کودکان و نوجوانان، مجله علوم انسانی و تربیتی، ۱۳۶۶، صص ۶۴۲-۶۳۵.
- کی نیا، مهدی، (۱۳۷۲)، پژوهشی در عوامل اجتماعی طلاق، انتشارات مطبوعات دینی، قم، چاپ اول، ۱۳۷۲، ص ۶.
- ملانیا جلودار؛ شهرام؛ (۱۳۸۲)؛ ناسازگاری زوجین؛ علل و عوامل به همراه بررسی میدانی در شهرستان ساری؛ پایان نامه کارشناسی ارشد؛ استاد راهنما: باقر ساروخانی؛ دانشکده علوم اجتماعی؛ دانشگاه تهران، ۱۳۸۲.

منابع و مأخذ (٤)

- *Berger, Rony, & Hannah, Mo Therese, (1999), Preventive Approches in Couples Therapy, USA : Brunner/Mazel.*
- *Butler, R. N, and Corner, D. B. (1984). Stress and disability in childhood, Bristo 1: wright company , PP. 100-103.*
- *Hoyt A. Lynne. Et, a1,(1990), Anxiety and depression in yong children of divorce, Journal of chinical child Psychology, Vol. 19, No. 1, PP. 26-32.*
- *Work. C, William , Parker, R. Gayle: and Cowen L. Emory, The Impact of life stressors on childhood adjustment, Journal of community Psychology, Vol. 18, PP. 73-76.*
- *Gong M. Does status inconsistency matter for marital quality? J fam. 2007, 28, 1582-1610.*

